

СТРАЖА

СЛОБОДОУМНИ ОРГАН ЈАВНОГ МИШЉЕЊА

ТЕЛЕФОН УРЕДНИШТВА 1092

Издаван сваки дан у 6 ч. пре подне.

ТЕЛЕФОН ШТАМПАРИЈЕ 1092

Адреса на тел. рачу: „СТРАЖА“ — БЕОГРАД.
Стан Редакције и Админ.:
Космајска ул. бр. 22.
Огласи се дају у Админ.
Цена утврђена.

Неплаћена се плаћа на при-
мају. — Рукописи се не
враћају.
Писма, рукописи, новци и
све остало што се односи
на лист, слаће власнику
листа.

Пред решавајућим кораком

— Спец. извештај. —

БУКУРЕШТ, 18 маја

Преговори између Русије и Румуније приводе се крају веома повољно. Пред једном угледном политичком личношћу један члан кабинета изјавио је, да ће резултати преговора бити веома повољни по Румунију и њезине интересе. При последњем дипломатском примању Брајано се веома хладно држао према посланицима Немачке и Аустрије што није остало незапажено у германофилским круговима, који негодују против овога. Војним припремама на граници према Аустрији придаје се важан карактер

ЈОН.

Италија и Тројни Савез

— Аустрија својеручно поцепала пакт са Италијом. — Аустрија изавала европски рат. — Српско аустријски конфликт и Италија. — Смер аустријске политике на Балкану. — Равнотежа на Балкану. — Програм политике Италије. — Антиталијанска политика Беча. — Преговори. — Прекид преговора и дипломатских односа. —

НИШ, 17. маја.

Свопштавамо вербалну ноту, коју је извиредни посланик, пуномоћни министар Краљевине Италије ставио до знања Председнику Министарског Савета, Министру Иностраних Дела, г. Николи Пашићу. Вербална нота гласи:

Да је карактер Тројног Савеза потпуно конзервативан и дефанзиван, види се јасно и из смисла и из духа самога уговора, чија је намера јасно изражена и утврђена званичном акцијом министара оснивача Савеза. Обнављајући узастопно уговор о Савезу италијанска политика била је руковођена сталном жељом за мир. Ну Аустро-Угарски није се устручавала да поцепала сопственим рукама пакт Савеза са Италијом, изазвавши европски рат и одбијајући попустљиви одговор Србије која јој је давала могућа задовољавајућа и да узме у цену мртљуб-ве предлоге, које јој је упућивала Италија са осталим силама, са намером да избегне ужасан сукоб који је изазвао проливање крви, створио рушевине у пропорцијама до сада невидљеним па чак и не замисљеним. Овај Савез докле год је делал тумачен — не као средство за напад — моћно је потпомагао да узроке, који су изазивали сукобе, доведе у склад и да их отклони. Савез је, тако делал и имплементан, а не као оруђе израда, осигурао и родима за дуге године неопцењиве благодети мира. Први члан уговора садржао је у себи једно логично и веома, својствено сваком уговору савеза. У њему је била обавеза да се приступи измени мишљења односно политичких и економских питања која би се могла појавити услед нових околности. Ни једној од уговорних страна није било дато право — без предходног споразума са осталима — да отпочне на какву акцију, чије би последице нависвале од уговорних обавеза, непредвидљиву уговором, или додиривале њихове најважније

интересе. Аустро-Угарска шаљући Србији — без предходног договора са Италијом — своју ноту од 23 јула (по новом) 1914 године, није се повинувала тој дужности. Тиме је она неопходно повредила најосновније правде уговора о савезу. Њена дужност да се претходно договори са Италијом, била је тим пре стриктно потребна што је њена не помишљива акција према Србији створила стање, које је претрпало да изазове европски рат. Стога је одмах у почетку јула краљевска влада, обузета намерама које су преломиле у Бечу, истослала ц. и кр. влади поновне савете да се умери, са погледом на еманентне интересе европског карактера. С друге стране пак акција, коју је изазвала Аустро-Угарска против Србије, директно је повредила оште политичке и економске интересе Италије на Балканском Полуострву, Аустро-Угарска је могла имслити да Италија неће отајти индиферентна пред увиштењем независности Србије. Пребацивања краљевске владе нису изостала у томе погледу. Већ оданга и више прилика краљевска влада је обавестила ц. и кр. владу у пријатељском, али јасном тону, да независност Србије сматра као основни елемент балканске равнотеже. Италија никада не би допустила да равнотежа буде поремећена на њену штету. То није само био предмет нарочитих разговора италијанских дипломата већ је било јавно прокламовано и од државника са трибине парламента. Аустро-Угарска је предала свој агресиван ултиматум Србији и необавирући се на обичај да учини прв — ма какву ултиматску — представку у Италији, пре него што ће предузети један такви акт. Тај је акт био спреман у политици, толико су га завидно кријали од Италије, да је она за њега сазнала тек онда, кад и остала свет, прво преко телеграфских агенција и не дипломатским путем,

Такав начин поступања ставио је Аустро-Угарска не само изван савеза са Италијом већ и на позицију непријатеља италијанских интереса. Стварно, влада Италије сматра као извесно да целокупан програм аустријске акције на Балкану иде на то, да знатно смањи политичко и економско стање Италије. Овоме програму био је крајњи смер подјарљиве Србије директним и индиректним средствима, политичко и територијално изоловање Црне Горе и политичка преласт Румуније, а паралисао би сваку акцију Италије и Балкану, чак и ако би се предпоставило да Аустро-Угарска не би имала намеру, да на Балкану задобије нова територијална повећања. Овде треба приметити да, на основу члана 7. уговора о Тројном Савезу, влада аустро-угарска има да изврши дужност да се предходно споразуме са Италијом. Овај је члан условљавао везу предходног договора и право на компензације и њу савезницима на случај привремене или сталне окупације на Балкану. У томе смислу преговори су вођени са ц. и кр. владом одмах пошто су отпочели непријатељства.

Ови су преговори отпочели одмах после 23 јула са намером да констатују повреду уговора од стране аустро-угарске и следствено да се уговор омишља за уништење. Нови елементи који би уговор одржао у важности могао се једино наћи у новим споразумима. Преговори су поново отпочели у закључцима, утврђеним многим јасније у месецу децембру 1913 године, када је краљевски амбасадор у Бечу добио специјалне инструкције у том смислу. Њему је стављено било у дужност да обавести графа Берхтолда, да италијанска влада увиђа потребу да предузме без одлагања, по томе и практичне преговоре са ц. и кр. владом о њеном стању створеног конфликта који је изазвала Аустро-Угарска. На ово је граф

Берхтолд прво одговорио одбијањем; о његовом мишљењу тада није био згодан тренутак да се отпочну преговори. Доцније међутим, попуштајући уливу Италије, чему се придружила и немачка влада изнела основе свога гледишта. Краљевска влада је известила да се компензације, о којима треба да се утврди споразум, односно на територије које се налазе под садашњом управом Аустро-Угарске. Даскуције су се продужиле од почетка месеца децембра 1914 године до месеца марта 1915. год. Тек на крају тога месеца барон Буријан понудио је Италији зону територије, која се протезала до једне тачке вешто северно од вароши Триента. У размену за тај уступаак аустро-угарска влада тражила је од краљевске владе многобројне обавезе у своју корист. Између осталог изнели су да је нашу слободу акције на Балкану. Шта више уступање територије у Триенту, по мишљењу ц. и кр. владе, није се требало одмах извршити, као што је италијанска влада захтевала, већ тек по свршетку садашњег конфликта. По нуди није могла задовољити владу Италије. Влада је у одговору формулисала минимум уступака који су делимично одговарали најважнијим аспирацијама а исто тако могли да побољшају стратегијско стање Италије на Јадранском Мору.

Ево тих захтева: Простор рење границе у Триенту; нову границу на Изонци; нарочито стање за варош Трст; уступање неколико острва у архипелагу Корчуле; неинтересовање Аустро-Угарске за Албанију и признавање поседата италијанских у Авлони и у Делеканезу.

Ови захтеви наишли су на категорично одбијање, али месец дана доцније поново су отпочели испреговора. Обнављајућа преговоре, влада аустро-угарска решила се да повећа зону територије које уступа у Триенту, ограничавајући је до Медолаборде, али искључујући италијанске територије, као чатв један долине Ноце, Фасе и Ампеца, и одређујући једну недовољну линију чак и у стратегијском смислу. С друге стране, аустријска влада остала је на становишту да ништа не уступа пре свршетка рата. Барон Буријан изражавао се гласом, који није остављао никакву сумњу у томе погледу, прилаком једног разговора који је имао са амбасадором Италије у Бечу 29 априла. Као резултат тих преговора излази, да се бечки кабинет, признавајући италијанске интересе у Триенту, о којима је горе била реч, увек негативно изражавао о свим осталим италијанским захтевима, а нарочито о оним, који се односе на линију према Изонци, Триенту и острвима.

Уосталом његово држење од почетка до краја априла, јасно је показивало напор да се добије у времену, а да се не дође до гротескних закључака. При тим погодбама Италија је била стављена пред опасност да

ће за увек исчезнути њене аспирације, освијане на традицији народности и њена жеља о сигурности у Јадранском Мору. У исто време други догађаји европског конфликта претили су њеним највећим интересима у другим морима. Потреба и дужност за Италију, да предузме слободу акције неминовно се наметала. Италији је била дужност да штити своје интересе и мимо преговора, који су се бескорисно продужавали за пет месеци, и мимо уговора о савезу, који је стадио пре стао да постоји, поступком Аустро-Угарске још од месеца јула 1914 г.

Свему овоме што је напред изложено треба још додати читав низ развојних тумачења. Савез са Аустро-Угарском престао је. Према томе није више било никакве разлике за приставање италијанског народа на онако поступање Аустро-Угарске са народом италијанским под њеном управом. Толерантност Италије за толико низ година била је последица њене искрене жеље за одржањем мира. Али сада су поново оживеле оптужбе које су тако дуго затаскиване. Истина је да у уговору нема изричних одредаба које би се односиле на заштиту језика, традиције и цивилизације италијанске у пределима у којима стајну и Италијани, поданица монархије. Па ипак, ако се хтела дата савезу смисао мира и искрене хармоније, савезник Италије имао је неминовно моралну дужност водити рачуна о животним интересима свих савезника и да их најбржијавије поштује. Тичало се стичке равнотеже у Јадранском Мору. Напротив стајна политика аустро-угарске владе била је управљена, већ од много година уништењу народности и цивилизације италијанске дуж стране Јадранског Мора. Довољно ће бити да се у кратко изложене извесне догађаји и тежње, које су у осталим познатим свету, да би се о томе дошло до уверења.

Чиниоцима по рођују Италијани били су систематски замењивани чиновницима других народа. Стогине породица различитих родности биле су тамо навалице насељаване. У Трсту су доведена кооперативна родничка удружења странаца! Декретом царскога намесника, кнеза Хенрије, у последње време изабачени су из општинског већа вароши Трста и из индустријских предузећа те општине чиновници, италијански поданици, који су већ одавно тамо били примљени. Администрација у судовима била је одузета од Италијана. Одлука по питању о Универзитету, о коме су се водили дипломатски преговори, није никако могла бити донесена. Поморска флотила на друштва била су прануђена да напуте италијански карактер. Рад полиције и политичке парнице зирају остале на штету италијанске народности. Број магачких неправедних протеривања италијанских поданика у различава се с дан на дан.

Непроменљива политика ц. и кр. владе према италијанском становништву остваривала се на средствима унутрашње политике, а стојала је у вези с начелом међусобне заваде разноликих народности у монархији. Али та се политика најчешће испољавала осећајем личног непријатељства и одвратности према Италији, а то је осећај који преовлађује у извесним круговима бечкијеве владе а који има одлучујућег утицаја у решењима саме владе. Многи знаци показују да томе треба поклонити веру. Довољно је сетити се 1911. године, када је Италија била ангажована у рату против Турске и када се бечки генералштаб спремао активно да изврши напад на свога јужног савезника, док је војна партија радила свим силама да политички ангажује и остале одговорне чиновне монархије.

У исто време оружање на граници Италије узело је отворено непријатељски карактер. Као што изгледа криза је била решена једино утицајем страних фактора. Али од тада Италија је остала под утиском, да ће сружана претња бити могућна од стране Аустро-Угарске у тренутку када услед изванредних догађаја војна партија буде добила надмоћност. Све је то било познато Италији. Међутим, као што је горе било речено искрене жеље за миром надладала је у јавном мишљењу италијанског народа. Пред новим догађајима Италија се трудила да се увери, је ли још могуће дати своје савезу с Аустро-Угарском чврсту темељ и гаранцију која би била дужега века.

Али напор италије у то-

ку више месеци нису ничему довели, и ако су за све време вођени у сагласности са Немачком, која је ни тај начин признала законску основу преговорима. Италија је, гоњена догађајима, морала прибећи другом решењу. Уговор о савезу са Аустро-Угарском престао је стварно да постоји. Тај уговор је још једно служило да скриве сталну сумњу и свагдашњу неслогу.

Са тих разлога краљевски амбасадор у Бечу добио је без уопште да изјави влади Аустро-Угарске да влада италијанска сматра да је ослобођена сваке обавезе која проистиче из уговора Тројног Савеза у колико се исти тиче Аустро-Угарске. Ова је изјава учињена у Бечу 4 маја по новом. Пошто је влада Италија морала предузети мере за одбрану својих легитимних интереса, бечки кабинет је, једино за другим, учињено нове понуде.

Овога пута те су се понуде односиле на безначајне уступке, и без икакве везе са минимумом старог италијанског предлога. Једна оваква понуда није могла бити више примљена. Водећи рачуна о овоме што је изложено, и ослањајући се на гласање у парламенту као и на свечане манифестације народа, влада краљевска је решила, да отклони свако задржавање и изјавила је, дана 23 по н. амбасадору Аустро-Угарске у Риму, у име Његовог Величанства Краља, да почев од сутра, 24. маја по нов., Италија се сматра у ратном стању са Аустро-Угарском.

Слични налози телеграфисали су амбасадору краљевом у Бечу.

Атентат на Голц пашу

СОФИЈА, 17 маја.

Према једном извештају из Цариграда, тамо је извршен атентат на немачког генерала виструктора турске војске, Голц пашу. Кад је се Голц паша враћао у свој стан, један турски војник испалио је на њега два метка од којих наједан није погодио Голца. Атентатор је одмах ухваћен и осуђен на смрт.

Борко.

Упад Арнаута

ОХРИД, 16 маја.

Арнаути су наћас понова напали на нашу границу код Св. Наума и Тафта-Сана и то у већим масама. Сви су наоружани. Учинили су многа зверства над нашим пограничним становништвом. Наша војска убрзо је стигла и примљена борбу, која још траје. И са једне и са друге стране има доста жртава.

Кроз Мађарску

— Утисци из Пеште —

У фебруару месецу видео сам долазак немачких група у Мађарску и описао сам „Тану“ возове, салонских војника како иду један задругим између Пресбурга и Будим-Пеште.

Данашњи приказ није исти. Возови иду у другом правцу. То се враћа разбијена војска. Немци без сумње стоје још добро у околним кладама Ужица. Они нису још све изгубили горе. Али каква покољ!

Ево возова пуних поломљеног материјала, топова и муниција без точкова на овореним вагонима. Ето и другог возова с рањеницима, великих црних вагона немачких железница и поједи

